

Кучеренко Ірина Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри практичного мовознавства

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

Технологічний аспект вивчення української мови

У статті розкрито сутність і специфіку категорійних понять «технологічний підхід», «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «технологія уроку української мови»; розглянуто відмінні ознаки «технології» і «методики» навчання; охарактеризовано поняття «суб'єктний чинник» і «рефлексія»; встановлено основні етапи й функції технології сучасного уроку української мови.

***Ключові слова:** технологічний підхід, освітня технологія, педагогічна технологія, технологія навчання, технологія уроку української мови, суб'єктний чинник, рефлексія, функції й етапи технології уроку.*

The essence and specificity of categorical notions «technological approach», «educational technology», «pedagogical technology», «technology of training», «technology of Ukrainian language lesson» are disclosed in the article; Considered the distinctive features of «technology» and «teaching methods»; the notion of «subjective factor» and «reflection» are described; the basic stages and functions of technology of the modern Ukrainian language lesson are determined.

Key words: technological approach, educational technology, pedagogical technology, technology of learning, technology of the Ukrainian language lesson, subject factor, reflection, functions and stages of technology lesson.

Сучасне демократичне суспільство України потребує змін стратегії й тактики мовної освіти і спонукає до пошуку нових шляхів та способів удосконалення процесу навчання української мови. Реалізація Концепції «Нова українська школа» передбачає створення оптимальних умов підвищення ефективності навчально-виховного процесу задля формування компетентного мовця, розвитку його природних здібностей, реалізації власного пізнавально-

творчого потенціалу. У процесі модернізації мовного навчання особлива роль відводиться технологічному підходу, який відповідає новим завданням та сучасній компетентнісній парадигмі мовної освіти в Україні.

Технологічний підхід у сфері педагогічної та лінгводидактичної теорії і практики ґрунтовно досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці (М. Баранов, С. Бондар, С. Гончаренко, І. Дичківська, В. Загвязинський, Н. Остапенко, М. Кларін, О. Кучерук, С. Пальчевський, О. Пехота, Є. Полат, М. Пентилюк, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, Т. Симоненко, С. Сисоєва та ін.). Проте технологічний аспект методики вивчення української мови, розкриття сутності та ознак його стрижневих понять і ключових положень потребують ретельного вивчення, аналізу, розроблення шляхів і способів упровадження у практику.

Мета статті – проаналізувати поняття «технологічний підхід», «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «технологія уроку української мови»; встановити відмінні ознаки «технології» і «методики» навчання; охарактеризувати поняття «суб'єктний чинник» і «рефлексія»; визначити основні етапи й функції технології уроку української мови.

Сутність аналізованих термінів реалізовується цілісно й поступово – від найбільш загального поняття до конкретного. З ієрархічної структури ці поняття правомірно розташувати у такому порядку: технологічний підхід – освітня технологія – педагогічна технологія – технологія навчання – технологія уроку. Об'єднують усі ці поняття актуальні для сучасного етапу розвитку мовної освіти технологізовані теорії, ідеї і парадигми.

Концептуальним стрижнем аналізованих термінів є поняття «*технологія*» (від грец. *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – наука, доказ) – це «сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь. // Навчальний предмет, що викладає ці знання, відомості 2. Сукупність способів обробки чи переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій тощо [1, с. 1245]». Як бачимо, в первинному семантичному трактуванні цієї дефініції простежується виробничий характер і технологічне тлумачення. Суттєвим і провідним у технології є детальне визначення кінцевого результату і точне гарантоване досягнення його. Сучасне використання поняття «технологія» в

галузі дидактики й лінгводидактики «не суперечить задачам педагогіки: опису, поясненню, прогнозуванню, проектуванню педагогічних процесів [5, с. 318]», і тому обґрунтовано вкоренилося в значенні дотримання змісту й чіткої послідовності етапів навчально-виховної діяльності, наука про мистецтво володіння процесом, майстерність педагога. О. Пометун переконана, що в наш час термін «технологія» все частіше використовують дослідники проблем організації процесу навчання, більш глибоко вивчаючи роль і функції учня, а також його взаємодії з іншими учасниками процесу навчання [10, с. 47]. Безсумнівно, «технологія» безпосередньо стосується уроку української мови, в межах якого здійснюється суб'єктна взаємодія учасників процесу навчання з метою досягнення задекларованої освітньої мети. Таким чином, поняття «технологія» у теорії і практиці сучасного уроку рідної мови розглядається нами у проєкції з діями суб'єктів педагогічного процесу (вчителя й учня), які з одного боку підпорядковані дотриманню алгоритмізованим діям, нормам і правилам, а з іншого боку – творчо й імпровізовано здійснюють педагогічну діяльність задля досягнення запланованого результату. Імплементувати технологію у педагогічну сферу дозволяє технологічний підхід.

Технологічний підхід є вихідним складником сутності новочасної освітньої парадигми, в межах якої впроваджується певна технологія чи їх сукупність. Аналіз досліджень В. Беспалька, Т. Донченко, М. Кларіна, О. Кучерук, О. Новикова, М. Пентиліук, О. Пометун, О. Савченко, Т. Симоненко та ін. дозволив встановити, що технологічний підхід передбачає системний, організований, цілеспрямований вплив на процес учіння учнів, а також управління і керівництво їх пізнавальними діями з метою досягнення наперед визначених цілей мовної освіти. М. Кларін, досліджуючи інноваційні методи навчання, зазначив, що технологічний підхід передбачає: чітку постановку вчителем цілей, їх уточнення з орієнтацією на досягнення результатів; підготовку навчальних матеріалів та організацію навчання відповідно до наперед визначених цілей; оцінювання поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення поставлених цілей; підсумкову оцінку результатів [4, с. 19–21]. Констатуємо, що виокремлені сутнісні ознаки технологічного підходу є необхідною умовою проектування сучасного уроку

української мови: прогнозування кінцевого результату, чітке цілевизначення, покрокова цілереалізація із поточним контролем, моніторинг результатів і, за необхідності, корекція педагогічної діяльності вчителя і учіння учнів.

М. Пентилюк умотивовано переконує, що технологічний підхід до уроку дозволяє «конструювати такий навчальний процес, який би відповідав змісту, меті й навчальним цілям, що ставить перед собою й учнями вчитель [9, с. 47]», «забезпечує системний спосіб його організації, спрямований на оптимальну побудову й реалізацію навчально-виховних цілей на діяльнісному підході [9, с. 49]». Це дає змогу зробити систему навчання української мови більш результативною, ефективною і якісною. Основну ідею технологічного підходу О. Новиков вбачає в тому, щоб детально спроектувати педагогічний процес в усіх його компонентах (змісті, методах, засобах навчання), аби гарантовано одержати необхідних результат – досягнення запроєктованих освітніх цілей [8, с. 48]. Отже, технологічний підхід дозволяє на якісно новому рівні прогнозувати наперед визначений результат, поетапно здійснювати, порівнювати і корегувати навчальну діяльність на уроці мови, тому його впровадження в освітню практику, на наш погляд, є не тільки актуальним, а й науково виправданим та доречним у системі мовного навчання.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок: технологічний підхід сприяє цілеспрямованій реалізації мети мовної освіти, відкриває нові можливості для методичної варіативності в проектуванні, організації й проведенні новочасного уроку української мови з метою досягнення наперед поставлених цілей шкільного рідномовного навчання, дозволяє по-сучасному спроектувати, змодельовати і зреалізувати навчальне заняття, вдосконалити його змістовий, процесуальний та інструментарний складники, модернізувати організаційні форми навчальної діяльності, синтезувати традиційні та інноваційні методи й прийоми навчання.

«Освітня технологія» – найбільш загальне і широке поняття, що використовується у педагогіці з 60-х років ХХ ст. і потрактовується як «загальна стратегія розвитку освіти, єдиного освітнього простору [2, с. 68]», сукупність засобів упровадження позитивних результатів педагогічної діяльності, засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Освітні технології є, по суті, концептуальними орієнтирами, призначеними розв'язати стратегічні завдання (прогнозування розвитку освіти, цілевизначення, проектування, планування результатів, основних етапів і форм навчання). Саме освітні технології визначають дію інших компонентів мовної освіти – педагогічної технології, технології навчання і технології уроку.

«Педагогічна технологія» як складник освітньої технології є предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Безпалько, І. Дичківська, Є. Єршов, Б. Ліхачов, Л. Мільто, М. Пентилюк, Є. Полат, Г. Селевко, М. Ярмаченко та ін.). Термін «технологія» щодо педагогічного процесу введено англійським ученим Дж. Саллі, використовується і функціонує в сучасній освітній теорії і практиці у трьох рівнях: загальнопедагогічний рівень (синонімічний системі навчання) – цілісний навчально-виховний процес у певному закладі освіти на певному щаблі навчання, що «містить сукупність цілей, змісту, засобів і методів навчання, алгоритм діяльності суб'єктів і об'єктів навчального процесу [2, с. 67]»; конкретно методичний рівень (дотичний до методики навчання) – окрема методика навчання, «сукупність методів і засобів реалізації певного змісту навчання та виховання в межах одного предмета, групи, в діяльності педагога [2, с. 67]»; локальний, або модульний рівень (тотожний технології уроку, технології певного виду діяльності) – окрема частина навчально-виховного процесу, вирішення конкретних навчальних і виховних завдань. Таким чином, урок як основна організаційна форма навчання функціонує у межах локального рівня педагогічної технології й одночасно є невід'ємною частиною і загальнопедагогічного, і конкретнометодичного рівнів. На наш погляд, педагогічна технологія – це концептуально організована цілісна навчальна діяльність, модель стратегії, тактики і техніки реалізації лінгводидактичного інструментарію (методів, прийомів, форм, засобів навчання) у процесі спроектованої системи суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня, спрямована на гарантоване досягнення задекларованої мети мовної освіти. Педагогічна технологія як наукова категорія складається із взаємозалежних компонентів: технологія навчання та технологія виховання. У дослідженні, в межах якого розглядається переважно лінгводидактична сторона уроку, більш детально

схарактеризуємо поняття «технологія навчання», яким найчастіше оперують у теорії і практиці сучасного уроку української мови.

У науковому просторі поняття «*технологія навчання*» розглядається в трьох аспектах: система навчання; метод, засіб навчання; алгоритм, певна послідовність дій. О. Пометун тлумачить аналізовану дефініцію як «організацію процесу навчання, що передбачає певну систему дій і взаємодій усіх, але, насамперед, активних елементів навчального процесу (його учасників)»; «сукупність способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат [10, с. 47]». Учена умотивовано концентрує увагу на тому, що технологія навчання детально описує систему дій не тільки вчителя, а й насамперед того, хто навчається, – учня; забезпечує, гарантує при конкретному застосуванні досягнення визначених результатів. В. Серіков трактує технологію навчання як законвідповідну педагогічну діяльність, що реалізовує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і якій притаманний більш високий ступінь ефективності, надійності, гарантованості результату, ніж традиційним способам навчання [13, с. 105]. Додамо, що підґрунтям технології навчання, що впроваджуються на уроці української мови є сучасні педагогічні, психологічні, психолінгвістичні, лінгвістичні, методичні наукові концепції та положення.

М. Пентилюк, трактує технологію навчання відносно до педагогічної технології як часткове до загального і правомірно стверджує: «Технологія навчання відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах педагогічної технології [9, с. 48]». О. Кучерук під технологією навчання розуміє «послідовну реалізацію вчителем і учнями на практиці заздалегідь спроектованого навчального процесу, керовану систему методів і засобів досягнення наперед визначених цілей, з подальшим діагностуванням навчально-виховних результатів» і конкретизує термін «технологія навчання мови – це системне лінгвометодичне утворення, у складі якого інтегруються методи, форми і засоби навчання, орієнтовані на формування елементів власне предметних компетентностей учнів як цілей навчання під керівництвом учителя [7, с. 246]». Наголосимо, що технологія навчання окреслює, моделює шлях

вивчення навчального матеріалу (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) в межах відповідного предмета, теми, уроку.

Узагальнивши визначення вчених, вважаємо, що **технологія навчання української мови** – це системна лінгводидактична концептуальна організація навчального процесу, побудованого на основі активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня; комплекс продуктивних та ефективних форм, методів, прийомів і засобів навчання, що мають комунікативно-діяльнісну основу; технологічна модель, проект, алгоритм педагогічно вмотивованої й цілевизначеної співпраці вчителя й учня, що забезпечує гарантоване досягнення наперед задекларованого результату. Отже, домінантою у процесі модернізації сучасного уроку української мови є розроблення його технології, що відображає організацію як діяльності вчителя-словесника (навчання/ викладання), так і учня (учіння), включає проектування їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії в чітко визначеному алгоритмі (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) й містить орієнтацію на попередньо запланований якісний кінцевий результат.

Технологія навчання за параметрами й ознаками найбільш наближена і дотична до методики навчання. До теперішнього часу ці суміжні поняття в науці часто ототожнювалися, однак нині більшість науковців (В. Загвязинський, М. Пентилюк, О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Селевко, С. Смірнов, Є. Шиянов та ін.) розмежовують їх і вважають, що різниця між методикою викладання предмета і технологією навчання полягає в «розставленні акцентів [12, с. 9]». Розглянемо відмінні ознаки понять «технологія» і «методика». Технологію від методики відрізняють дві принципові ознаки: гарантія кінцевого результату і проектування майбутнього навчального процесу. М. Пентилюк доходить висновку, що «методика узагальнює досвід, а технологія проектується, враховуючи умови навчання, та орієнтується на заданий результат. Технологія не допускає варіативності, оскільки з неї не можна викинути якийсь елемент [9, с. 47]». Технологія, на відміну від методики, системна, алгоритмічна, має гарантовані заплановані результати, її можна «відтворити і тиражувати, гарантуючи високу якість тих педагогічних задач, які у ній закладені [5, с. 320]». Аналіз наукових джерел

дозволяє констатувати, що у технології більше виявляються системний, процесуальний, кількісний, гарантований, розрахунковий компоненти, у методиках – узагальнений, цільовий, змістовий, варіативний, орієнтувальний.

Зазначимо, що технологію від методики навчання відрізняють ще дві суттєві ознаки – суб'єктний чинник і наявність зворотного зв'язку, що є необхідним складниками процесу технологізованого навчання.

Суб'єктний чинник, що забезпечує обов'язкову суб'єкт-суб'єктну (а не об'єкт-суб'єктну) взаємодію всіх учасників навчального процесу, різноаспектність навчальної взаємодії вчителя й учня / учнів. Методика навчання передбачає вибір лінгводидактичного інструментарію (підходів, принципів, форм, методів, прийомів, засобів навчання), а процесуальне виведення методики на рівень технології навчання забезпечує саме суб'єктний чинник, адже педагогічний процес на уроці реалізують два активно взаємодіючих суб'єкти – вчитель і учень. Технологія проектує, планує, моделює, організовує взаємодію обох суб'єктів навчальної діяльності (словесника й учня), з'ясовує та чітко передбачає особливості їхньої цільовизначеної взаємодії, забезпечує можливість коригування мовних, мовленнєвих, комунікативних знань, умінь, навичок після рефлексії. Таким чином, завдяки суб'єктному чиннику ефективно зrealізована методика трансформується у технологію навчання.

Наступною відмінністю між методикою та технологією навчання й одночасно важливим складником технології навчання є наявність оперативного зворотного зв'язку між етапами навчального процесу, «між учителем і учнями, що вимагає чіткого планування й моделювання кожного уроку [9, с. 51]». Уважаємо, що такий зворотний зв'язок є рефлексією.

Рефлексія (від лат. reflexus – відображення) є міждисциплінарним терміном, що широко використовується і досліджується в галузі педагогіки, психології, лінгводидактики. Рефлексія у дослідженнях характеризується як:

✓ уважне і глибоке обдумування, роздуми, міркування, сповнене сумнівів, суперечностей; аналіз власного психічного стану; діяльність самопізнання, осмислення людиною власних дій [16, с. 427]. Ця рефлексія притаманна всім учасникам навчального процесу – вчителю й учню;

✓ ставлення до інших суб'єктів взаємодії через оцінку їхньої діяльності: потреба і готовність зафіксувати зміни в розвитку студента (учня – І. К.), визначити причини таких змін [3, с. 49]. Таку рефлексію на уроці здійснює переважно вчитель – діагностує, контролює і коригує результати діяльності учнів, разом із тим в окремих випадках ця рефлексивна діяльність може бути здійснена учнем (під час взаємоперевірки, взаємоаналізу тощо).

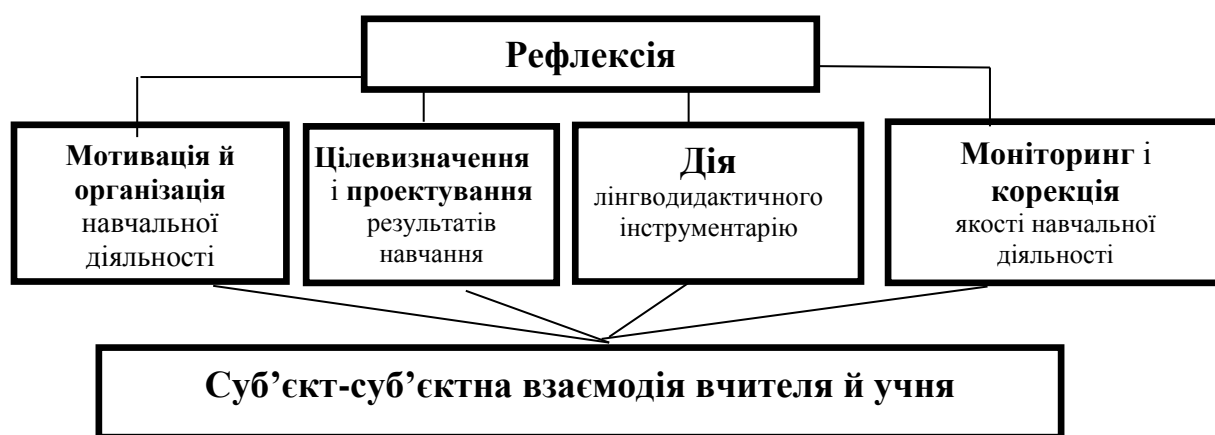
Рефлексія, на нашу думку, у загальному контексті – це осмислення й оцінка діяльності людини, здатність особистості до самоаналізу й аналізу іншого суб'єкта взаємодії, в педагогічному, лінгводидактичному аспекті – аналіз учителем й учнем своєї або чужої діяльності під час навчального процесу. Педагогічна рефлексія на уроці української мови може здійснюватися як у цілому до всього навчального заняття, так і до окремого етапу уроку, а також до певної діяльності учнів / учня / групи учнів. Рефлексію визначаємо невід'ємним структурним компонентом технологічної моделі сучасного уроку української мови. Таким чином, у проекції технології уроку української мови розглядаємо рефлексію як складник педагогічної діяльності вчителя, компонент процесу учіння учнів, обов'язковий етап застосування сучасних активних форм, методів, прийомів навчання. Рефлексія має постати необхідним структурним етапом уроку, обов'язковою частиною діяльності вчителя (навчання) й учня (учіння), водночас пронизувати весь зміст і перебіг заняття. Вважаємо, що саме наявність рефлексії, рефлексійна діяльність вчителя і формування рефлексійних умінь учня на уроці мови відрізняє методика навчання від технології навчання.

Отже, поняття «технологія» і «методика» – різні, методика є окремою теорією, а технологія – алгоритмом її реалізації на практиці, втілення концепції у практику навчання. Суттєвими ознаками технології визначаємо гарантованість кінцевого результату, проектування майбутнього навчального процесу, суб'єктний чинник (суб'єкт-суб'єктна взаємодія), рефлексія.

Різницю між побудовою навчання на основі технології і методики можна показати схематично у вигляді поетапної реорганізації навчального процесу від методів до технологій. Як відомо, технологія відображає шлях засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах педагогічної технології. О. Савченко вважає, що застосування педагогічних технологій передбачає такі

основні етапи: визначення чіткої системи цілей; конструювання навчального циклу, реалізація запропонованих завдань, контроль, оцінка й аналіз результатів діяльності учнів, повторне відтворення циклу без змін або корекцію [11]. М. Пентилюк, поділяючи думку О. Пометун та Л. Пироженко, до основних етапів навчання, побудованого за технологічним принципом, відносить: планування, блок мотивації й організації учіння, дію засобів навчання, блок контролю якості засвоєння, корекція [9, с. 48]. Додамо, що для реалізації технології навчання на уроці української мови потрібно, по-перше, обов'язково враховувати суб'єктний чинник навчального процесу, по-друге, забезпечувати зворотній зв'язок між усіма етапами, який охоплював би мотивацію, цілевизначення, організацію, діяльність, рефлексію, діагностику, корекцію, результативність дії засобів навчання.

З урахуванням висновків учених, визначаємо, що конструювання процесу навчання на основі технологічного підходу передбачає врахування суб'єктного чинника (суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня) і включає такі етапи: мотивація й організація навчальної діяльності; цілевизначення й проектування запланованих очікуваних результатів навчання; дія лінгводидактичного інструментарію (методів, прийомів, форм і засобів навчання); моніторинг і корекція якості навчальної діяльності; рефлексія пронизує весь процес навчання (Рис. 1).

Рис. 1. Технологічне конструювання процесу навчання на уроці української мови

I етап – *мотивація й організація навчальної діяльності* – будується на засадах технологічного підходу, включає мотивацію й організацію педагогічної діяльності вчителя (навчання/ викладання) та учня (учіння), а також

моделювання і конструювання навчального циклу, визначання змісту уроку, встановлення його структурних етапів.

II етап – *цілевизначення і проектування результатів навчальної діяльності* – будується на основі методики, де корекція виступає як засіб контролю ефективності організації діяльності учнів. Передбачає здійснення чіткого цілевизначення, яке об'єднує діяльність учителя й учнів на уроці. Залежно від мети та цілей визначається і прогнозується кінцевий результат. Сформулювати мету й конкретизувати цілі необхідно так, щоб вони були діагностичними і про їх досягнення можна було твердити однозначно.

III етап – *дія лінгводидактичного інструментарію* – будується як технологічний процес, передбачає дію засобів навчання (підходів, принципів, форм, методів, прийомів, засобів), що визначають технологічну особливість навчального процесу і забезпечення зворотного зв'язку та в разі потреби корекцію. За технологічних умов найбільш вирішальним є застосування поточного контролю на ключовому етапі – етапі навчальної діяльності.

IV етап – *моніторинг і корекція якості навчальної діяльності* – здійснює кінцевий контроль якості засвоєння знань та вироблення вмінь, сформованості комунікативної компетентності (мовленнєвої, мовної, власне комунікативної, соціокультурної, діяльнісної). За умови необхідності здійснюється корекція результатів навчання.

V етап – *рефлексія* – пронизує всю покрокову співдіяльність педагога й учнів на уроці, може здійснюватися цілісно до всієї навчальної діяльності (прикінцева рефлексія) або до певної навчальної дії (поточна рефлексія), передбачає рефлексійну діяльність як учителя-словесника, так і самого учня.

Технологія уроку української мови, підкреслює М. Пентилюк, – це система змісту, форм, методів і засобів навчання і виховання щодо конкретної триєдиної мети, яку вчитель реалізовує на уроці з урахуванням технічних можливостей, учнівського потенціалу, спрямовує на досягнення певного розвитку учнів [15, с.124–125]. Технологія уроку передбачає системний підхід до навчання. У зв'язку з цим трактуємо технологію уроку української мови як системне ієрархічне комплексне утворення, що складається з низки важливих компонентів (цілі, зміст, лінгводидактичні засоби, визначений кінцевий

результат) – чітко спроектоване, цілевизначене й реалізоване у межах конкретного навчального заняття і з урахуванням реального контингенту учнів.

Технологія сучасного уроку української мови – це алгоритм цілеспрямованої спроектованої тактики, стратегії і техніки педагогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня з метою досягнення чітко визначеної мети [6, с. 242]. Технологія уроку, на наш погляд, категорія «жива», змінна. У процесі проектування і реалізації сучасного уроку вчитель-словесник адаптовує технологію до вимог мовної освіти, власної професійної компетентності, враховує суб'єктний чинник певного класного колективу, таким чином, трансформуючи й удосконалюючи вибрану технологію. Технологія уроку української мови виконує низку важливих функцій, як-от:

- ✓ організаційна: забезпечує мотивовану організацію пізнавально-дослідного учіння учнів в межах певного класного колективу;
- ✓ освітня: сприяє розвитку компетентного учня-мовця, цілеспрямованому формуванню його комунікативної компетентності, забезпечує засвоєння знань, вироблення вмінь, навичок і набуття досвіду відповідно до вимог загальної мовної освіти, задекларованих у чинних нормативних документах;
- ✓ дидактична: слугує створенню оптимальних педагогічних умов для розвитку в учня уміння вчитися, оволодіння школярем методами самостійної пізнавальної діяльності, прийомами саморозвитку та самореалізації;
- ✓ розвивальна: забезпечує умови для цілеспрямованого розвитку особистості учня, його ключових і предметних компетентностей, інтелекту, природних задатків та творчих здібностей;
- ✓ виховна: створює оптимальні умови для виховання учня як людини, мовної особистості, члена соціуму, громадянина, його морально-етичних рис;
- ✓ перспективна: вибудовує на основі наступності цілісну систему перспективних змістових і процесуальних частин мовного навчання;
- ✓ моніторингова: здійснює контрольню-корекційну роботу з метою розвитку еталонної мовної особистості учня.

Ці функції віддзеркалюються у цілісній меті уроку і реалізуються у взаємодії та взаємозв'язку як важливі орієнтири здійснення теоретико-

методичного проектування й реалізації сучасного уроку на основі технологічного підходу до навчання.

Технологія уроку є комплексним поняттям. С. Сисоєва стверджує, що технологія складається із запланованих результатів, засобів оцінки для корекції та вибору оптимальних методів, приймів навчання; набору моделей навчання, розроблених учителем [14]. І. Дичківська вважає, що структуру технології утворюють: концептуальна основа, змістова частина (постановка, максимальне уточнення, формулювання цілей (загальних і конкретних) щодо досягнення результатів; зміст навчального матеріалу; процесуальна частина (організація навчального процесу відповідно до поставлених цілей, методи, форми навчальної діяльності учнів та діяльності викладачів); управління навчальним процесом (оцінювання поточних результатів, корекція навчання, спрямована на досягнення цілей); заключна оцінка результатів) [2, с. 70]. М. Пентилюк до складників технології уроку відносить цілі навчання, оптимальну організацію уроку, учителя й учня, структуру і зміст, методи, прийоми та засоби, оцінка уроку [9, с. 49]. Змістова частина технології визначає її процесуальну частину. Всі структурні елементи технології, що охоплюють змістовий і процесуально-інструментальний аспекти, адекватно відображають один одного, взаємопов'язані і діють у взаємозв'язку та взаємозалежності.

Спираючись на дослідження і висновки вчених (М. Пентилюк, О. Пометун, С. Сисоєва та ін.), визначимо основні складники технології сучасного уроку української мови:

- суб'єкти навчання (вчитель-словесник та учень / учні);
- проектування (моделювання, власне проектування, конструювання);
- цільовизначення (мета уроку, комплекс цілей і завдань);
- зміст (теоретичний, практичний і методичний компонент);
- підходи, закономірності, принципи та правила навчання;
- лінгводидактичний інструментарій (методи, прийоми, форми, засоби);
- етапи процесу навчання (мотивація, цільовизначення, цілереалізація, моніторинг, рефлексія / корекція);
- тип, структура і модель уроку.

Складники технології уроку української мови цілісно й комплексно функціують у взаємодії і взаємозв'язку в межах певних, чітко окреслених педагогічних ситуаціях.

Таким чином, під поняттям *«технологія уроку української мови»* слід розуміти системне, спеціально організоване, цільовизначене проектування навчальної співдіяльності вчителя й учнів на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, застосування технології (або їх комплексу), реалізація всіх технологічних компонентів, постійний зворотній зв'язок, поточна та прикінцева рефлексія, контроль і корекція дій з метою забезпечення гарантованого кінцевого результату, задекларованого чинними державними документами – формування мовної особистості, а саме комунікативної компетентності учня.

Технологія сучасного уроку української мови є системним утворенням, синтезом теорії і практики в аспекті лінгводидактики, поєднанням традиційних та інноваційних форм, методів, прийомів і засобів навчання, досвіду минулого і надбання нового. Розробляючи технологію сучасного уроку української мови, виходимо з розуміння того, що абсолютний опис окремої технології подати навряд чи реально можливо, оскільки це протирічно виступило б природному розвитку практичної ситуаційно-функційної методики. Жодна технологія уроку не є універсальною, кожна з них вимагає вироблення власного індивідуального технологічного підходу до її використання у конкретних навчальних умовах. Тому зміст мовного навчання в основній школі має реалізовуватися на уроці мови комплексом ефективних технологій навчання. На думку О. Кучерук, повний опис певної технології уроку зробити, очевидно, неможливо, оскільки він залежить від обґрунтування сукупності всіх імовірних її ситуативних варіантів, з урахуванням концептуальних ідей, навчального змісту, індивідуально-вікових особливостей учнів, рівня їхнього розвитку, методичної креативності вчителя, навчально-методичного й матеріально-технічного забезпечення та ін. [7, с. 248]. Безперечним є те, що ключовою фігурою на уроці був і залишається педагог, а центральним чинником поступової трансформації процесу навчання від методики до технології уроку – інноваційна педагогічна діяльність словесника, спрямована на організацію і прогнозоване проектування навчальної діяльності, цілісну реалізацію технології, постійний зворотний

зв'язок, суб'єкт-суб'єкту взаємодію, рефлексію з метою досягнення кінцевого попередньо цілевизначеного результату.

Нині відповідно до задекларованої стратегічної цілі мовної освіти – формувати компетентного мовця – виникає необхідність розробити узагальнену технологію сучасного уроку української мови, що постане вихідною позицією для розроблення технологій конкретного уроку, що має чітко визначену мету й окреслені педагогічні умови реалізації на практиці. На сучасному уроці мови організовано можна застосовувати комплекс різних технологій, що забезпечать розвиток мовної особистості учня і формування комунікативної компетентності кожного члена учнівського колективу. Шляхи впровадження різних технологій уроку рідної мови розглянемо в наступних параграфах нашого дослідження.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : дис.. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Лариса Георгіївна Карпова. – Харків, 2003. – 202 с.
4. Кларин М. В. Инновационные методы обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин. – М., 1994. – 222с.
5. Крившенко Л. П. Современные технологии обучения / Л. П. Крившенко, М. Е. Вайндорф-Сысоева // Педагогика : учеб. / [под ред. Л. П. Крившенко]. – М. : ТК Веб-лби, Изд-во Проспект, 2006. – С. 261 – 273.
6. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі : монографія / І.А. Кучеренко. – Умань : Видавець ФОП Жовтий О.О., 2014. – 410 с.
7. Кучерук О. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія / О. А. Кучерук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 420 с.
8. Новиков А. Развитие дидактической базы: методы и средства / Александр Новиков // Школьные технологии. – 2007. – № 5. – С. 40 – 50.

9. Пентилюк М. Сучасний урок української мови / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окуневич. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.
10. Пометун О. І. Інтерактивні методики та система навчання / О. І. Пометун. – К. : Шкільний світ, 2007. – 112 с.
11. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник / Олександра Яківна Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
12. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе дидактического и методического усовершенствования УВП / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 288 с.
13. Сериков В. В. Образованность и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем / В. В. Сериков. – М. : Логос, 1999. – 272 с.
14. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навчальний посібник / С. О. Сисоєва. – К. : ІСДОУ, 1994. – 112 с.
15. Словник-довідник з української лінгводидактики : навчальний посібник. / [за ред. М. І. Пентилюк] [О. М. Горошкіна, Н. Єсаулова, О. Лук'янченко та ін.]. – К. : Ленвіт, 2003. – 149 с.
16. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Б. Шапар. – Харків, Прапор, 2007. – 640 с.